

Hans Zetterberg svarar Per Unckel direkt:

KLOKHET OCH EFTERKLOKHET

HANS ZETTERBERG

Alltför många moderata medarbetare tågade in i kanslihuset i övertygelsen om att samhället enbart bestod av stat och marknad och att det politiska uppdraget bestod i att förändra ansvarsfördelningen dem emellan. Vad man fatalt nog glömde bort var det civila samhällets existens och uppgifter.

Partiernas eftervalsanalyser penetrerar sällan de egentliga problemen. De är betyg en organisation ger sig själv, inte ett objektivt betyg. De är tillrättalagda för att passa in i eftervalsperiodens aktuella politik, inte genuin historia. Givet denna begränsning har Per Unckel och hans eftervalsanalytiker presenterat en rapport med mycket klokhets och en del efterklokhets.

Framtida historiker kommer nog att betrakta Wibbles finansdepartement som Bildt-regeringens svaga länk. Det var svårt för andra departement att få besked därifrån, felräkningarna i budgeten var bedövande, statsskuldens ökning lika överklig som oförsvarlig. Det misslyckade kronförsvaret 1992 borde i en normal demokrati ha lett till finansministerns avgång.

Statssekreteraren i finans, Olle Westberg, avgick i sinom tid för att bli

HANS ZETTERBERG är professor och delägare i Valuescope AB.

chefredaktör för Expressen. Från den positionen spelade han en ledande roll i spridningen av kunskap om statsskulden. Jag tycker att han på detta sätt återvann sin heder. Frågan om statsskulden ville ju flertalet politiker helst undvika. Vetskapen att i årtal ha spenderat mer än statens inkomster har gett hela politikerkåren en slags förträngd kollektiv skuld-känsla. Inget parti hade planerat en valrörelse kring just denna fråga. Statens upplåning kom däremot att spela en stor roll i mediernas valrörelse, och socialdemokraterna framstod som skickligare än regeringen att hantera den diskussionen, trots att de också var fruktansvärt oförberedda.

Förskräckta partivänner

Den hejdlösa upplåningen under Bildt-regeringens tid, som blev känd av en bredare allmänhet först under valrörelsen, har förskräckt moderata partivänner i den äldre generationen och gjort partiets ungdomar förbannade, de måste ju betala. Låneglada 40-talister som tror att

skulder är PR-problem finns det gott om i Bildts generation; de har uppfostrats i en socialdemokratisk era då det var lönsammare att låna än att spara. Överallt i världen gäller annars tumregeln: "fiscal responsibility is the special responsibility of conservative parties". Det återstår att se om åsiktsalliansen mellan de äldsta och de yngsta i partiet i denna viktiga fråga kommer att få konsekvenser på framtida partistämmor.

Självkritik saknas

Självkritiken av den moderatledda regeringens allmänna politik saknas i Per Unckels uppsats och - med undantag för problemet med statens upplåning - behövs den kanske inte. De många återställanden, som s-regeringen nu gör, påminner den borgerliga väljarkåren om hur bra politiken egentligen var 1991-94.

En djupare kritik av den moderata kampanjupplåningen saknas också. Men den kanske inte heller behövs. Kampanjen var tekniskt sett mycket bra, kanske den effektivaste partiet gjort. Socialdemokraternas kampanj var också professionellt fullvärdig. Mönstret av två stora partier i landet plus en rad småpartier återspeglas i att vi får valrörelser med professionella kampanjer mellan de stora och mer amatörmässiga partikampanjer i övrigt.

Olycklig sammankoppling

I efterhand tror jag att moderaternas sammankoppling av kampanjerna för riksdagsval och EU-omröstning (bl a i den sk "JA-tidningen") blev olycklig. Ett "ja" till en moderat framtid och ett "ja" till

EU är ingalunda synonyma. I den kommande EU-politiken kommer det till exempel att finnas en självklar konservativ strävan att hålla på nationellt självbestämmande närhelst argumenten för övernationella beslut är tveksamma. Sammankopplingen må ha varit kostnadseffektiv, men den förledde beslutsfattarna i Schönfelds gränd till en hunsning av Björn von der Esch. Hur skall Unckel-gruppen få någon trovärdighet för idén om partiet som "ett öppet torg" med en sådan episod i färskt minne?

Uteblivet eldunderstöd

Unckel tror att valet "kanske" kunde ha vunnits. Den kritiska perioden inträffade under våren 1994. Då klappade stödet från nyd ihop i riksdagen, då lades en mähä-mässig kompletteringsproposition, då velade centern om Öresundsbron och då blev det offentligt att Bengt Westerberg ville fortsätta att regera men i praktiken med Ingvar Carlsson. Då inträffade också något som Unckel inte nämner: storföretagen i näringslivet gav upp sitt stöd åt borgerligheten. En kampanj om moderniseringens tjusning för att motverka den ytliga folkhemsnostalgin, som besatte folket 1993-94, hade hjälpt både borgerligheten i riksdagsvalet och i ja-sidans EU-omröstning. Näringslivet satsade istället allt på EU-valet i vilket man ville stödja Ingvar Carlsson. Att näringslivets vanliga, långsiktiga eldunderstöd för borgerliga värderingar i form av SAF-kampanjer uteblev valåret 1994 är en del av förklaringen till valförlusten. Det var ett bittert tack för att storföretagen under mandatperioden

fått tillfälle att växla in sina utlandskulder till svenska pengar före kronans fall. Företagen får emellertid nu äta upp en del av sin politiska kortsynthet genom att Carlsson höjer arbetsgivaravgifter och återreglerar arbetsmarknaden.

Alltför många moderata medarbetare gick in i regeringskansliet och kommunstyrelserna med föreställningen att samhället består av statsmakt och marknad, och att uppgiften var att minska statsmaktens roll och öka marknadens roll. Visst fanns det en sådan uppgift, vilket den framgångsrika privatiseringen av statliga företag visade. Men samhället är en pall på tre ben: statsmakt, marknad och civilt samhälle. Många, kanske flertalet, moderata politiker saknar full förståelse för det senare.

Mystisk storhet

Visst finns orden "det civila samhället" i programskrifterna, och dess kärna, "den lilla världen" har till min glädje blivit ett

hushållsord. Men i praktisk politik förblev "det civila samhället" för flertalet en okänd, mystisk storhet. I själva verket är det inte alls mystiskt: det civila samhället är familjeliv, sällskapsliv, föreningsliv, gudstjänstliv och kulturliv, och har en broderskapsmoral som inte finns i marknadens sfär och en frivillighet som inte finns i statsmaktens sfär.

Saknades handlag

Att ta mod till sig och i en tuff budgetsituation stänga en biblioteksfilial, det lärde vi oss, trots att det sved för "bildningens parti". Men att förklara att en besparing måste göras, avisera en framtida stängning och uppmuntra en frivillig biblioteksförning att ta över, det klarade inte den typiske moderate kommunalpolitikern. Jag tror att de kommunala valen gick dåligt för moderaterna där de saknade handlag med det civila samhället. Och de gick riktigt bra på ett fåtal orter där detta handlag fanns.